

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора **КАЛИНИ Тетяни Євгеніївни**
на дисертацію **ЗАМЛИНСЬКОГО Сергія Степановича** на тему:
**«Еколого-економічна ефективність просторового планування
при формуванні сталого землекористування територіальних громад»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасні виклики у сфері використання земельних ресурсів, зокрема поглиблення проблем землекористування, зміна кліматичних умов, посилення урбанізаційних процесів та зростання антропогенного навантаження на території, актуалізують питання формування ефективних механізмів забезпечення сталого просторового розвитку. За таких умов просторове планування виступає одним із ключових інструментів управління територіями, що забезпечує збалансоване використання земельних ресурсів та підтримання екологічної рівноваги. Його реалізація в контексті сталого землекористування територіальних громад потребує комплексного врахування економічних, екологічних, соціальних, культурних та інституційних аспектів розвитку.

Просторове планування виступає одним із ключових інструментів регулювання територіального розвитку, оскільки забезпечує можливість узгодження інтересів різних суб'єктів землекористування, оптимізації структури земельного фонду територіальних громад, попередження конфліктів щодо використання земель та підвищення ефективності використання територіального потенціалу. Водночас недостатній рівень наукового обґрунтування планувальних рішень може спричиняти негативні наслідки, зокрема деградацію земельних ресурсів, погіршення екологічного стану територій, нераціональне використання природного потенціалу та зниження економічної ефективності господарювання.

Забезпечення сталого землекористування територіальних громад потребує застосування сучасних підходів до просторового планування, які ґрунтуються на комплексному врахуванні екологічних обмежень, економічної ефективності використання земельних ресурсів та соціальних потреб населення.

В умовах децентралізації управління та реалізації завдань післявоєнного відновлення територій ефективне просторове планування набуває особливого значення як інструмент забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, запобігання процесам деградації ґрунтів і створення передумов для залучення інвестицій із дотриманням екологічних вимог.

Дисертація С. С. Замлинського спрямована на наукове обґрунтування та розроблення методичних і практичних підходів до оцінювання і підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування з метою формування принципів сталого землекористування територіальних громад в умовах сучасних соціально-економічних та екологічних викликів.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною, науково та практично значущою, а її розроблення відповідає державним цілям сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження С. С. Замлинського характеризується належним рівнем теоретичної опрацьованості, логічною структурованістю та внутрішньою концептуальною цілісністю.

У дисертаційному дослідженні на підставі теоретичного узагальнення наукових підходів обґрунтовано науково-методичні засади оцінювання еколого-економічної ефективності просторового планування територіальних громад, а також сформовано практичні рекомендації щодо вдосконалення управління землекористуванням у контексті сталого розвитку.

У дисертації сформовано авторське бачення вирішення актуального наукового завдання щодо розвитку теоретико-методичних підходів до обґрунтування організаційно-економічних умов просторового розвитку, за яких забезпечується поєднання економічного поступу територіальних громад із принципами раціонального використання та збереження природно-ресурсного потенціалу земель.

Обґрунтовано, що просторове планування має формувати такі умови використання земельних ресурсів, за яких розвиток забудови та інфраструктурного забезпечення територій, що супроводжується посиленням антропогенного впливу на довкілля, не може розглядатися як економічно ефективний без урахування встановлених екологічних обмежень і вимог сталого розвитку. Це дозволило сформулювати науково обґрунтовані висновки і практичні рекомендації, спрямовані на підвищення еколого-економічної ефективності землекористування, які можуть бути використані як методична основа для подальших наукових досліджень та практичний інструментарій у діяльності органів місцевого самоврядування.

Сформоване авторське визначення еколого-економічної ефективності як інтегральної характеристики, що поєднує економічну віддачу, екологічну безпеку та якість просторової організації території. У контексті детального планування території громади воно відображає результативність просторових рішень за умови забезпечення принципів сталого розвитку та раціонального використання земельних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх впровадження, зокрема, інтегральний показник еколого-економічної ефективності (Integrated Indicator of Ecological and Economic Efficiency – IEEE) може застосовуватися як прикладний інструмент оцінювання результативності просторових рішень у межах КППР. Застосування IEEE дає змогу здійснювати порівняльний аналіз альтернативних сценаріїв просторового розвитку, оцінювати вплив змін у структурі землекористування на економічні показники громади та екологічний стан території, а також формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації використання земельних ресурсів.

Отже, наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є належним чином аргументованими, методологічно вивіреними та логічно узгодженими, що свідчить про достатній рівень їх обґрунтованості та відповідність вимогам до дисертаційних досліджень за спеціальністю 051 «Економіка».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується комплексним опрацюванням інформаційної та джерельної бази, обґрунтованістю застосованих методологічних підходів і логічною послідовністю формування авторських висновків.

Автором аргументовано доведено, що ефективність використання земельних ресурсів є складною системною категорією, яка формується під впливом взаємопов'язаних економічних, екологічних і просторових чинників. Її забезпечення потребує врахування стратегічних пріоритетів економічної політики, застосування сучасних інструментів управління земельними ресурсами, а також дотримання вимог просторового планування та організації територій землекористування. Такий підхід має важливе значення не лише для підвищення економічної результативності використання земель, а й для забезпечення екологічної стійкості територій та мінімізації ризиків, пов'язаних із зростанням антропогенного навантаження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в доробках автора щодо розвитку теоретико-методичних та прикладних засад оцінювання еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад в умовах децентралізації та трансформації системи управління земельними ресурсами.

До положень, що мають елементи наукової новизни, належать такі:

- обґрунтовано комплексний підхід до формування сталого землекористування, що базується на поєднанні просторових, економічних та екологічних чинників розвитку громади, з урахуванням локальних особливостей використання земель, природно-ресурсного потенціалу та бюджетно-фінансових можливостей;

- здійснено комплексну еколого-економічну оцінку просторової структури землекористування Чабанівської селищної територіальної громади з урахуванням

функціонального зонування, бюджетної ефективності використання земельних ресурсів та екологічних обмежень розвитку, що дало змогу обґрунтувати пріоритети просторового розвитку громади;

– запропоновано інфраструктурну модель розвитку Чабанівської селищної територіальної громади, яка відображає еволюційний перехід від фрагментарного інфраструктурного управління територією до інтегрованого просторово-екологічного підходу. Запропонована модель передбачає узгодження рішень щодо просторового планування з екологічними заходами та фінансово-управлінськими інструментами, що забезпечує можливість формування збалансованого землекористування та сприяє зменшенню диспропорцій між розвитком інженерної інфраструктури й вимогами збереження довкілля на рівні територіальної громади.

Також удосконалено методичний підхід до оцінювання еколого-економічної ефективності просторового планування на локальному рівні завдяки запровадженню інтегрального показника, що поєднує економічні, екологічні та просторові індикатори, дає змогу здійснювати міжрічний та міжтериторіальний аналіз ефективності землекористування.

Крім того, набули подальшого розвитку підходи до інтеграції екологічних вимог у документи просторового планування територіальних громад, що дає змогу підвищити роль просторового планування як інструменту забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку та збереження природно-ресурсного потенціалу, а також практичні рекомендації щодо підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування території громади завдяки оптимізації структури землекористування, розширення екологічно стабільних територій, удосконалення механізмів управління земельними ресурсами та узгодження просторових рішень із принципами сталого розвитку.

Таким чином, отримані у дисертації результати є достовірними, методологічно вивіреними та містять елементи наукової новизни щодо розвитку теорії економіки землекористування, просторового планування та управління земельними ресурсами.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Запропоновані у дослідженні С. С. Замлинського теоретико-методичні положення й аналітичні висновки можуть бути застосовані для обґрунтування функціонального зонування території, визначення пріоритетів землекористування та формування збалансованої просторової структури громади з урахуванням екологічних обмежень і економічної доцільності, що створює науково-методичну основу для підвищення ефективності управління територіальним розвитком і забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Отримані результати набувають практичної значущості завдяки розробленим здобувачем рекомендаціям щодо використання ІЕЕЕ в системі моніторингу реалізації КППР, що забезпечує можливість відстеження динаміки еколого-економічної ефективності землекористування, виявлення просторових диспропорцій та оцінювання впливу інфраструктурного розвитку на довкілля. Це сприяє підвищенню прозорості та обґрунтованості рішень органів місцевого самоврядування у сфері просторового планування.

Результати дослідження, апробовані на прикладі Чабанівської селищної територіальної громади, можуть бути використані для підготовки та коригування КППР, програм соціально-економічного розвитку громади, місцевих екологічних програм і стратегій сталого розвитку, а також для потреб проєктних та планувальних організацій. Запропонований підхід сприяє узгодженню інфраструктурного розвитку з вимогами охорони довкілля, збереженню природно-ресурсного потенціалу та підвищенню еколого-економічної стійкості територіальних громад.

Положення дисертації можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання навчальної дисципліни «Територіальне планування та просторовий розвиток», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів. Авторські методичні підходи до здійснення еколого-економічної оцінки просторового планування територіальних громад у контексті збалансування економічних, соціальних та екологічних складових розвитку забезпечують можливість комплексного аналізу наслідків прийнятих планувальних рішень і обґрунтування перспективних сценаріїв використання та розвитку територій.

Основні результати дисертації пройшли належну апробацію на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову цінність та практичну спрямованість. Положення та результати дослідження опубліковано у фахових наукових виданнях, що засвідчує достатній рівень представлення авторських напрацювань у науковому середовищі та їх відповідність встановленим вимогам щодо апробації результатів дисертаційних досліджень.

Отже, одержані у дисертації результати мають прикладне значення для розроблення містобудівних і програмних документів у сфері управління земельними ресурсами та просторового планування.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих наукових працях. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження С. С. Замлинського належним чином відображені в опублікованих працях, що відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

За темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, з яких 6 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, колективна монографія, 6 тезах наукових доповідей. Тематичний зміст опублікованих наукових праць охоплює основні напрями дисертаційного дослідження, зокрема питання формування концептуальних засад просторового планування та удосконалення механізмів економічного регулювання використання земельних ресурсів територіальних громад у контексті забезпечення сталого розвитку.

У фахових виданнях послідовно оприлюднено результати наукових досліджень, які відображають основні положення авторської концепції просторової оптимізації структури землекористування територіальних громад шляхом удосконалення функціонального зонування з урахуванням екологічних обмежень та особливостей територіального розвитку.

Матеріали науково-практичних конференцій відображають апробацію основних положень дисертації у професійному науковому середовищі, що свідчить про їх актуальність та дискусійний потенціал. Тематика виступів охоплює проблеми просторового планування територіальних громад у контексті забезпечення економічних, соціальних та екологічних потреб їх розвитку.

Аналіз змісту публікацій засвідчує їх змістову відповідність темі дисертації, відображення в них ключових теоретичних положень, сформульованих у роботі, та поступове формування авторської концепції просторової оптимізації структури землекористування громади. Обсяг і характер наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

Таким чином, наукові положення, висновки та результати дисертації С. С. Замлинського отримали достатню апробацію та повно викладені в опублікованих працях, що підтверджує їх завершеність і наукову зрілість.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація С. С. Замлинського на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування при формуванні сталого землекористування територіальних громад» за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Структура роботи є логічно вибудованою та відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Зміст розділів узгоджується з темою дисертації, а висновки відображають отримані результати та мають системний характер. Робота містить анотацію, вступ, три розділи, що охоплюють теоретико-методологічні, аналітичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, що відповідає загальноприйнятій структурі дисертацій такого рівня.

Оформлення дисертації здійснено з дотриманням вимог нормативних документів щодо структури, обсягу, оформлення посилань, бібліографічного опису джерел і технічних параметрів тексту. Список використаних джерел відображає достатній рівень опрацювання наукової літератури та нормативної бази. Робота написана академічною мовою, характеризується чіткістю викладу та логічною послідовністю аргументації.

Анотація до дисертації відповідає її змісту, відображає мету, завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. Подані англійські матеріали узгоджуються зі змістом основного тексту.

У дисертації відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Автором коректно дотримано вимог академічної доброчесності: використані наукові джерела належним чином цитуються, а запозичені положення супроводжуються коректними посиланнями на авторів і відповідні публікації.

З урахуванням викладеного можна дійти висновку, що дисертація С. С. Замлинського відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії та Вимогам до оформлення дисертацій, установленим чинним законодавством України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С. С. Замлинського, вбачається за доцільне звернути увагу на окремі положення та висновки, які потребують уточнення або додаткової аргументації та можуть стати підґрунтям для подальшої наукової дискусії.

1. У дисертації значну увагу приділено обґрунтуванню екологоорієнтованого підходу до просторового планування. Водночас доцільно було б доповнити дослідження порівняльним аналізом традиційної та екологоорієнтованої моделей просторового планування із визначенням їх концептуальних відмінностей, переваг, обмежень та сфер практичного застосування. Такий аналіз дозволив би більш переконливо обґрунтувати авторський підхід і підсилити наукову новизну отриманих результатів

2. Запропонований у роботі інтегральний показник еколого-економічної ефективності (ІЕЕЕ) має важливу теоретичну та практичну цінність. Водночас, варто було б більш детально розкрити процедуру нормування показників ІЕЕЕ та обґрунтувати вибір вагових коефіцієнтів, що сприяло б кращому сприйняттю запропонованого методичного підходу.

3. Доцільним було б більш детально висвітлити переваги застосування інтегральних індикаторів, зокрема їх роль у комплексній оцінці та прийнятті управлінських рішень.

4. Дисертаційне дослідження виграло б, якщо б у ньому більш детально було висвітлено практичні механізми реалізації запропонованих підходів, зокрема розкрито роль економічних стимулів, інструментів державно-приватного партнерства, податкового

регулювання та взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу й природоохоронних інституцій.

Водночас висловлені зауваження та рекомендації характеризують складність досліджуваної проблематики та спрямовані переважно на поглиблення окремих аспектів авторської концепції. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її науково-практичної значущості.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Замлинського Сергія Степановича на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування при формуванні сталого землекористування територіальних громад» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому на належному теоретико-методичному та практичному рівнях вирішено важливе наукове завдання щодо розроблення методичних положень і практичних рекомендацій з оцінювання та підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування як інструменту забезпечення сталого землекористування територіальних громад.

Робота відзначається цілісністю наукової концепції, логічністю побудови, послідовністю викладу матеріалу та належною аргументованістю висновків. Проведене дослідження ґрунтується на сучасних теоретико-методологічних засадах і має виражену практичну спрямованість. Сформульовані автором наукові положення є достатньо обґрунтованими, методологічно вивіреними та відображають власний науковий підхід до вирішення актуальних питань просторового планування й економічного регулювання використання земельних ресурсів територіальних громад у контексті забезпечення сталого розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні авторського підходу до оптимізації просторової структури землекористування територіальних громад шляхом удосконалення функціонального зонування територій із урахуванням екологічних обмежень, ризиків деградації земель та рекреаційних можливостей. Отримані результати розширюють науково-методичні засади просторового планування та можуть бути використані для визначення пріоритетів використання земельних ресурсів, формування раціональної структури землекористування і забезпечення балансу між екологічними та економічними чинниками розвитку територій.

Дисертація відповідає спеціальності 051 «Економіка», містить нові науково обґрунтовані результати, які мають теоретичне та практичне значення, та виконана з дотриманням установлених вимог до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

З урахуванням актуальності теми, ступеня наукової новизни, обґрунтованості висновків, повноти апробації результатів та їх практичної значущості можна дійти висновку, що дисертація на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування

при формуванні сталого землекористування територіальних громад» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Замлинський Сергій Степанович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент завідувач кафедри геодезії та землеустрою Приватного закладу вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», доктор економічних наук, професор Тетяна КАЛИНА